

Becálél – a közösségi vezető demokratikus megválasztása

A Szentély építésének folyamata során ismerjük meg Becálélt, a tökéletes mesterembert:

„És mondta Mózes Izrael fiainak: **lássátok, az Örökkévaló név szerint hívta Becálélt, Uri fiát, Chur fiát, Jehuda törzséből. És megtöltötte őt isteni szellemmel – bölcsességgel, megértéssel és tudással, és mindenféle mesterséggel**” (Mózes 2., 35:30-31)

Noha itt Mózes szinte szóról szóra ugyanazt adja tovább, amit az Örökkévalótól korábban kapott (ld. 31:2-3), a talmudi Bölcsék mégis jelentős újdonságot tanulnak szavaiból:

„Nem állítunk vezető¹ [párnész] a közösség élére, csak a közösséggel egyeztetve.” (Beráchtot 55a)

Hogyan történt ez a megkérdezés és hogyan tanulható mindez a tórai szövegből?

„Azt mondta a Szent, Áldott Ő Mózesnek: Mózes, Becálél megfelelő számodra? Mondta neki: Világ Ura, ha számodra megfelelő, számomra mennyivel inkább!

Mondta neki: mindezzel együtt, menj, és mondd el nekik. Ment, és azt mondta Izraelnek: Becálél megfelelő a számotokra? Mondták neki: ha a Szent, Áldott Ő számára és számodra megfelelő, számunkra mennyivel inkább!” (ugyanott)

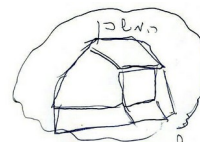
Valóban: ha a Teremtő „név szerint hívta” Becálélt, ahogyan a Tórában áll, akkor miféle választási lehetőségről beszélhetünk még ezek után?

Vajon elképzelhető, hogy a nép felülbírálja Mózes és a Teremtő döntését?

Amikor az Örökkévaló bejelenti Becálél személyét Mózesnek, a „lásd” szót használja. Hasonlóan, amikor ezt Mózes a nép számára továbbadja, a „lássátok” szó szerepel. Rási (és a

1 Első pillantásra Becálél nem a közösséget vezeti, csak az építkezést. Azonban ez a vállalkozás olyannyira központi szerepet töltött be a nép életében, hogy így vagy úgy szinte mindenki részt vett benne: vagy az adakozásban, vagy magában a munkálatokban. Így Becálél döntéseivel valóban vezetői szerepbe került.

További érdekesség, hogy más, hasonló szintű vezetőknél (pl. Áháron, Jehosúa, vagy a törzsek vezetői) nem találunk még csak hasonló utalást sem a közösség megkérdezéséről.

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség • **Székhely:** 1084, Budapest, Scheiber Sándor u. 2. • **Felelős kiadó-szerkesztő:** Szántó-Várnagy Binjomin • **Rajz:** Farnadi-Jeruzálmi Chájim Jedidja • **Terjesztés:** Vida Ákos • **Megjelenik** 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

Bách²) ezt így értelmezik: készítsd elő a szívedet, tedd a szemedet a dologra. Hasonló kifejezést javasol a *Neciv*³ is, aki szerint a „látás” mélyebb jelentése: „elmélyült vizsgálat” [hitbonenut].

Eszerint nem feltétlenül volt szó ennél a vezetőválasztásnál valóságos döntésről, hiszen a végeredmény mintegy „előre el volt döntve”. Viszont a nép kapott egy lehetőséget, hogy „elmélyüljön”, hogy közelebbről is megismerje Becálélt, és lássa azt a különleges bölcsességet, amit a Teremtőtől kapott.

Ennél forradalmibb magyarázatot ad *Rav Kook*⁴ (aki egyébként a fentebb említett *Neciv* egyik közeli tanítványa is volt). Ő azt az alapvető kérdést fogalmazza meg, hogy mit láthat a nép Becálélben, amit a Teremtő nem látott benne?

Hogyan lehetséges az, hogy a Teremtő szerint ő a tökéletes vezető, a nép szerint azonban nem?

Úgy, hogy a Teremtő a belső tökéletességet vizsgálja: a bölcsességet, az emberi minőséget, érzékenységet. A jó vezetőnek azonban a többi emberrel is meg kell találnia a közös hangot.

Természetesen a Teremtő ezeket is tökéletesen ismeri. Dönteni azonban erről már maguknak az embereknek kell. Azáltal, hogy ebben a döntési folyamatban részt vesznek, saját magukat is mintegy átformálják, és

előkészítik a megfelelő összhangot, amire majd szükség lesz a közös munkához.

Érdekes az a szó is, amit a Talmud Becálél kapcsán használ. Az arámi eredetű *párnész* szót a Talmud különböző helyeken a nép első számú vezetőjére szokta használni (ld. *Chágigá 3a, Erchin 17a*). Márpedig Becálél egészen biztosan nem volt az Mózes idejében⁵.

Hol nyitnánk ki a Tórát, ha a nép első számú vezetőjének a megválasztásáról akarnánk tanulni? Természetesen a királyról szóló törvénytél:

„Téve tégye magad fölé királyt, **akit Örökkévaló Istened választ. Testvéreid közül tégy magad fölé királyt.**” (Mózes 5., 17:15)

Megdöböntő összefüggésre bukkanunk így: pontosan ugyanaz a dilemma, amit Becálél kijelölésekor is találtunk, magában a Tórában is le van írva, szinte szóról szóra! Hiszen ki válasszon királyt: a nép vagy az Örökkévaló? Ha az Örökkévaló már választott, akkor milyen szava marad még a népnek⁶?

Talán erre akar utalni a Talmud, amikor Becálélt, az egyszerű, fiatal „munkaszervezőt” ugyanazzal a szóval illeti [*párnész*], mint a nemzedék első számú vezetőit. Igaz ugyan, hogy Becálél nem lesz olyan nagyhatalmú úr mint Mózes, de mégis, rá is érvényes a talmudi követelmény, hogy csakis a közösség beleegyezésével láthat munkához.

2 Joel Sirkis (1561-1640), a *Bájit Chádás* (röviden: *Bach*) című halachikus magyarázat szerzője. Jorcájtja éppen ma (csütörtökön) van. Fent idézett magyarázatát a Talmudban találjuk, melyben Rási feltehetőleg hibásan lemásolt, nehezen értelmezhető szövegét javítja így.

3 Naftali Cvi Jehuda Berlin (1816-1893), a volozsini jesiva vezetője (*ros jesiva*).

4 Ávráhám Jichák Kook (1865-1935), Izrael első askenázi főrabbi, a vallásos cionizmus szellemi atyja.

5 Hasonló szót használ a rabbinikus héber nyelv a *megélhetésre* [*párnászá*]. A *Targum Jonatán* több helyen is a *pásztor* [*roe*] szót fordítja így (ld. *Jechezkél 34:5, Michá 7:14*).

6 Ez a kérdés megválaszolható akár a fentebb írt logika mentén, akár *Rámbán* magyarázata alapján, melyet erre a mondatra írt.

Hogyan nyilvánul meg ez az elv a mai zsidó közösségek életében?

Egyszer megkérdezték a *Chátám Szofert*⁷ arról, hogy mi a teendő azzal a rabbival, aki valamely felsőbb hatalom befolyása eredményeként került a közösség élére, anélkül, hogy a tagokat erről megkérdezték volna (CM 5:19). A tagok többsége azonban továbbra sem ért egyet a rabbi kijelölésével.

Válaszát azzal kezdte, hogy a fent idézett talmudi törvény érvényes és alkalmazható ebben az esetben, a rabbi kijelölésekor a közösséget kötelességünk megkérdezni.

Ugyanakkor az azonnali eltávolítást sem javasolja. Ehelyett a rabbi tájékoztassa az őt kijelölő hatóságot, hogy nem szeretne a közösség véleményének ellenében rabbi lenni. A közösség pedig találjon számára más rabbinikus munkát.

ARCKÉPCSARNOK

Noám Elimelech – a lizenszki rebbe

Most pénteken van Elimelech Weiszblum (1717-1787), a lizenszki cádik jorcájta.

Ez a nap egyike annak a kevés alkalomnak a zsidó évben, amikor zarándokok tízezrei látogatnak Amerikából és Izraelből Európába, hogy személyesen is inspirálódjanak és a helyszínen megemlékezzenek a különleges tanító életéről és tanításairól.

Számomra mindig érdekes megfigyelni azt a különleges isteni gondviselést [*hásgáchá*], ami által a számtalan, Európában élt nagy rabbi közül csak kevés emelkedik ki annyira, hogy tömegeket vonzó, szinte ünnepélyes nappá változzon a *jorcájta* [*halálozási évfordulója*].

Miben állt a lizenszki rebbe különleges vonzereje?

A *Báál Sém Tov* (kb. 1700-1760) által indított haszid mozgalom kezdete után nem sokkal ő érdemelte ki ezt a címet: „**minden rebbe rebbéje**”.

A rebbe nem egészen ugyanaz, mint a rabbi. Rabbi gyakorlatilag bárki lehet, aki a szükséges részeket megtanulja.

Gyakran szoktam mondani, hogy érdemes a rabbivizsgát letenni, pontosan ugyanúgy, ahogyan egy nyelvvizsgát is érdemes letenni (*lehávdil* – tétessék különbség). Többek leszünk általa, tanulunk belőle. Különleges, kiemelt szinten teljesíthetjük általa a Tóratanulás micváját!

A haszidizmusban a rebbe azonban szellemi vezető, akitől hívei különleges kapcsolatot, sőt, sokszor akár csodákat is mintegy elvárnak.

A *cádik* szó eredeti jelentése: igaz ember. A lizenszki Elimelech rebbe klasszikus művében, a *Noám Elimelech* című műben azonban a *cádik* új jelentés nyer: ő a *rebbe*, a szellemi vezető, aki jócselekedetei és Tóratanulása által a felsőbb világokat képes megmozgatni azért, hogy szűkebb és tágabb közössége számára egyaránt jobb irányba vigye a világot.

⁷ *Schreiber Mózes* (1762-1839), Ausztria-Magyarország főrabbi, a pozsonyi jesiva vezetője. Hasonló responzumot találunk neves tanítványától, *Sík Mózes*től (*Máhárám Sík*, 1807-1879), az ő esetében azonban a közösség jelölte ki a rabbit, a város főrabbi engedélye nélkül. Válaszában *Máhárám Sík* arra utalt, hogy Becálél kijelölésekor is Mózes volt az első, aki véleményt nyilvánított, és a közösség egésze csak követte őt (OC 313).

Gyakran szokták mondani, hogy a haszidizmusnak három nagy alapműve van: a *Noám Elimelech* a cádikoké. Az első lubavicsi rebbe műve, a *Tánjá* a közepeseké⁸. A breszlevi Rabbi Náchmán tanításai pedig azokhoz szólnak, akik magukat a leginkább lecsúszottnak érzik: felemeli őket, reményt és kiutat mutat nekik.

A *Noám Elimelech* könyv stílusa formabontó, forradalmi élmény lehet azok számára, akik a Tóra hagyományos magyarázatait szokták meg. Ahelyett, hogy az egyes mondatok egyszerű értelmét magyaráznák, olyan tanulságos szimbólumokat azonosít be bennük, melyek által közelebbről megismerhetjük a cádikot.

A mostani hetiszakaszból például olvashatunk arról, hogy a Szentély deszkáit állítva kell összekapcsolnunk, valamint be kell vonnunk őket arannyal (25:11, 26:15). A Talmud – némileg rejtélyesen – ehhez azt is hozzáteszi, hogy a fadeszkák az aranybevonatot erősítik meg (*Szuká 45b*).

Ezt a *Noám Elimelech* úgy értelmezi, hogy a fák megfelelnek a cádikoknak, az arany színű bevonat [*cipuj*] pedig a várakozásaiknak, víziójuknak (ami héberül ugyanaz a szó). Egy cádik a tökéletes tisztaságra és jólétre vágyakozik – a hívei számára –, ezért imádkozik, és meg is valósítja. Ezért áll, hogy a fák „megerősítik” a bevonatot – vagyis megvalósítják ezeket a vágyakat.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 16:33 és 17:29 között.

Szombat kimenetele: 18:35.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól minche, majd rövid tanulás, 18:00-tól Kábálát Sábát.

Péntek esti vendégünk: *Szenthe Antónia*, pszichológus, közösségünk tagja, a *Jáhád Közösségi Szolgálat* munkatársa. Téma: a magyar zsidóság kialakulásának története.

Szombat reggeli vendégünk (!): *Noah Lewis*, az *Echad* és *Olah* szervezetek vezetője. Téma: izraeli élettapasztalatok a háború kezdete óta.

Ezúton is köszönjük a múlt heti beszélgetést *Károlyi Kirchknopf Lászlónak*, a *Laky konyha* vezetőjének!

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 8:54-ig.

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Szombat reggeli imák a Bét Jehuda zsinagógában március hónapban:

Március 8-án, *Tecáve* szombatján és
Március 22-én (**ezen a héten!**), *Vájákhél* szombatján 9:00-kor.

Sábát sálom! Gut sábesz!

⁸ Ha azonban közelebbről megvizsgáljuk, láthatjuk, hogy a *Tánjában* szereplő „közepes” valójában még magasabb szinten van, mint a cádik, az igaz ember, a hagyományos értelemben véve.